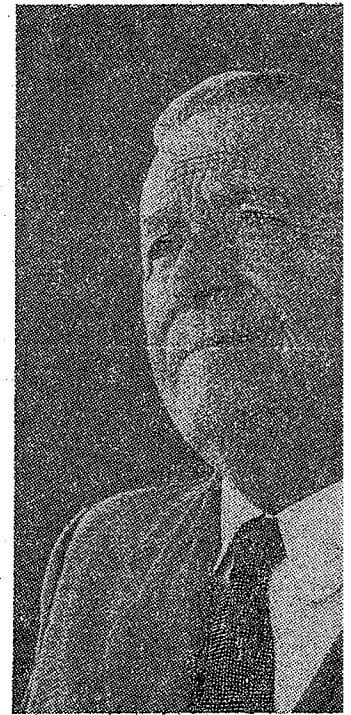

על האחד, הוא שער הליכות חיינו פלאות הבורא חסידיו ומאמיניו. ה במלוא החריפות השאלה "מיהו

עיון בסיפור "הנשיקה הראשונה"

אברהם זיך

סיפור אחד של ש"י עגנון שנדפס לפני כמה שנים ועדיין לא הופיע בספר, "הנשיקה הראשונה" (קשת, קיץ תשכ"ה) ניתן להתפרש כרוב סיפוריו לכמה פנים. חקר עגנון גילה כבר את הדו־משמעיות של סיפוריו. כך הראת ג. שקד, בניתוחו את סיפור "גבעת החול", שעגנון מעצב זמות רבת-אנפין המוסכרת על ידי מר טיבבים רבים ומתגלה גילוי רבי-משמעי במישורי מש- מעות שונים. המספר ממעט בדרכי-אפיון ישירים, בר תוארים והגדרות ישירות ומשתמש בדרכי-אפיון עקי- פים, המחייבים את הקורא לפעילות מצד עצמו כדי להעלות את הדמות.

מאמץ מכון עשוי לפרש גם סיפור קצר זה באופן המראה שעיקר ענינו הוא דרמטעי. קדושה מסורתית וחילול משמשים ומרחפים כאן בעירוביביא. מצד אחד מספר הסופר על פגימתה של תמימות מסורתית ומצד שני אותה קדושה אינה נפגמת כלל מפאת הפגישה עם נושאי החילול או הטומאה. מובלעת כאן אירוניה חרי- פה. המראה שהסופר יודע להבחין בין טומאה לקדושה, אפילו במקום שנועד לטומאה.

זה סיפור על שתי פגישות ילד עם נציגי דת נצרת. ערב שבת היה. הבן נשאר לשמור על חנות האב. כי שיצא לנעול את החנות, באו שלשה כמרים גילויי ראש מלוכשים בבגדים שחורים וכבדים וסנדלים ברגי ליהם". הנער הלך עמם עד שהגיעו אצל ביתו והוא הזמינם לדירתו.

"כשראו שתי מגורות של שבת עומדות על השולחן אמרו, הלוא שלושה אתם, אתה ואביך ואמך, ומה זה שאין אמך מדליקה נר אמרתי להם, לא מטעמכם אתם אלא אחד כנגד תורה שבכתב ואחד כנגד תורה שבעל פה ששיניהם אחת נכרות השבת שקרוים נר שבת".

כשהגיעה אמו מהשוק ונכנסה להדליק את הנרות עזבו הכמרים את הבית והילד הלך ללוחם כבדת-דרך. דחפני אחד מהם. הייתי כאיש נדהם מפני הילד ש נגעה בי. אחרי כל הכבוד שעשיתי להם נהג בי כך וחבריו ראו ולא גערו בו.

אחרי שהכמרים הלכו ונעלמו פגש הילד בעוד שני כמרים. אחד מהם נתעלם, ואחד נשאר, הצעיר הנשאר היה — "נער קטן ועיניו שחורות ואלמלא לאו של ולא תחנם, לא תתן להם חן, הייתי אמר חייבנות ומתוקות היו ופניו חלקים. לא נראתה עליהם חתימת זקן. דומה היה לבחור מבחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא... נתן

בי עיניו השחורות והמתוקות ונסתכל בי בחיבת חן, באמונת אומן, בתפארת חסד ועל הכל בצער גדול. הנחתי ידי על כתפו ואמרתי לו, שמע אחי, אי אתה יהודי? הגביה ראשו למעלה מלבו ואמר יהודי אני. אמרתי לו, אם יהודי אתה מה אתה עושה אצלם? הוריד ראשו על לבו ושחק. אמרתי לו ומאיזה מקום אתה? עומד ושחק. קרבתי פי לפיו. כאילו מעתה נמסר חוש השמיעה לפה כשהוא אומר שהוא מלשקוביץ. אמרתי וודאי מכיר אתה את הצדיק. שנה אחת בראש השנה התפללתי בבית-מדרשו והוא עבר לפני התיבה. כשהגיע לשירת ויאתי כל-לעבדך דמיתי שאני שומע קול רגליהם של כל העמים שאינם מכירים אתי יש- ראל ואת אביהם שבשמים ודמיתי שהם רצים ובאים. וכשאמר וילמדו תועים בינה דמיתי שהם מטים שכס אחד לעבוד את ה' צבאות אלהי ישראל. הציפור דמעותי את עיניו ואמר מתוך כנייה, בתו אני, בתו הצעירה, בת זקונים שלו. נודעו לבי ודבק פי בפיה..."

בפגישה הראשונה מכניס אותנו הספר לאווירת מתח, בהכניסו את נציגי העולם העיון אל רשותו מת- גלית הקו הנמתח בין שני עולמות: מסורת היהדות ו- הקאתולית. הפירוש הניגודי להדלקת הנרות תורם לא- ויירה זו. הם דורשים את ההדלקה "מטעמים" — "כנגד הבן" (ההם והבן...). ואילו הוא "כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה ששיניהם אחד". הנצרות אינה גור רסת "תורה שבעל פה" ורק ה"כרית החדשה" קדוש בעיניה... גם הטרמטיות בה נחתמת הפגישה, "דחפני אחד מהם", המונה זאת פורצת גבולות הסיפור ומתעלה למדרגת סמל.

בשולחן ערוך נאמר: נרות שבת אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. מקור ההשוואה לתורה שבעל פה היא בגמרא (שבת כג, א): "הרגיל בנר של שבת הויין לו בנים ת"ח דכתיב, כי נר מצווה ותורה אור". גם הפגישה השניה מגלה את המשמעות של ה- סיפור במיטאפורות שמשקען, כבירוב סיפורי עגנון, בי דימויי הלכה ואגדה. "דומה היה לבחור מבחורי יש- ראך שלא טעמו טעם חטא". האווירה הולכת ומתבשמת עד שריח יהודי ספיציפי נודף מהם. "עתידים בתורי יש- ראל שיתנו ריח ללבנון" (ברכות מג, א). באמצעות דימוים מהגמרא הוא מרמז על יחסו האמביבילנטי של הנער, של משיכה ודחיה כאחת. הוא נמשך אל יפיו הנשית של הבחור, אף שהוא עדיין מבליע את הגילוי

טעם ומישנה עניין החשיבות להחוייה מורשתו. בדפי יצירתו הוצברו י תרבות האומה ובהם פועמת רוח יפוריו כמו מכוונים כנגד הבהילות, שמוליכים אל הבלימה. גם הארעי ישורשי. כל עגנון מצטייר כחטיבה ט. שאין לשייכו ולהגדירו בדרך ה- אין שני דומה לו. על פני הרקע ז. ואגדה. מקורי מאוד וסגנוני הוא יקול. תום חכמה חברו בו יחד. —

ות והתפקים, שנתגלו לאמן במערכי ו תמיד את נקודת המוצא והחיבור פנימית מתוך הסתירות ובתוכן. את גיר ושיקף באפספקלרית ספור פשוט תונה העלה דובב מאורעות ופרשות בנחת, בישוב הדעת ובראייה צלולה ז דברים ומעשים כשקווי מסלולו

גבול 1987: 63 (17.3.70) 19-20

ספרות ואמנות

הפועל

ואני יושב עמו ומזיע ומתקן ומחוק, ומשפטן עומד כנגדי ומגנחן ושחק. עתה אביך, עתה אדע מה שלא תבנתני כל הנימי למה שבתו את נח, שתייה איש צדיק פמים!

בגירתה של יעל (ראה שם): "הנשיקה קדושה בעיניה עדיין לא חיללה את פניה". לא נעדר כאן גם האלמנט החזונוני של תפילת ראש השנה על העמים, "המטים שכס אחד" — "וילמדו תועים בינה". החזון אינו עוזב את הילד, למרות המקרה המביש עם הכמרים. תמימות יראתית זו רואה בבית ישראל שבגדה בעמה, והיא מתרפסת ומתפייסת ודופקת על אהבתו, עד שבסיום הסיפור נתון הקורא במתח חדש. המוזיבו כבר להש- למה דמיונית, למשמעות החתמה על "טובה וברכה ו- חיים חן חסד". שוב ושוב אנו משתוממים לפני כוח יצירתו של עגנון.

המפתיע שה"אחד" הוא... "אחת" והוא נסוג מסבי- בתו הדתית הנכרית, "אלמלא לאו של לא תחנם" ויש כאן זכר לדברי הגמרא (עבודה ז, א): "ה' מסיני בא וזרח משעיר", הם בני עשו שלא רצו לקבל את התורה והקדים לפניהם נעשה ונשמע. וראה שם (יט, א). "לא תחנם" לא תתן להם חן, אסור לאדם שיאמר כמה גאה עבודת אלילים זו, ויש גורסים עובדת אלילים. לבסוף גוברת המשיכה על הדחיה והוא רואה את בת הרבי היא תינוקת שנשבתה בין העכו"ם ובאהבתו זיקה שאינה תלויה בדבר. והשווה לכאן את המשפט "גבעת החול", בשעה שאמרת מתחיל לגלות את